

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هدیه های آسمان

تعلیم و تربیت اسلامی

ششم دبستان

۱۳۹۴

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری
نام کتاب: هدیه‌های آسمان (تعلیم و تربیت اسلامی) ششم دبستان - ۳/۳۴
مؤلفان: پرویز آزادی، فریال آمار، غلامرضا حیدری اهری، یاسین شکرانی، سید سجاد طباطبایی‌نژاد و محمود متوسل آرائی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
مدیر امور فنی و چاپ: سیداحمد حسینی
مدیر هنری: مجید ذاکری یونسی
طراح گرافیک و صفحه‌آرا: حسین وهابی
تصویرگران: شیوا ضیایی، یاسمن ثروتیان، سحر خراسانی، عاطفه ملکی‌جو، سمیه علی‌پور، صبا صفا، حسین آسیوند و امیر نساجی

عکاس: اعظم لاریجانی

طراح جلد: صبا صفا

حروفچین: فاطمه باقری‌مهر

مصحح: مریم جعفرعلیزاده، شاداب ارشادی

امور آماده‌سازی خبر: فاطمه پزشکی

امور فنی رایانه‌ای: حمید ثابت کلاچاهی، پیمان حبیب‌پور

ناشر: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۹-۱۶۱ ۸۸۸۳۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب‌سایت: www.chap.sch.ir

چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ چهارم ۱۳۹۴

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۹-۲۰۴۹-۰۵-۹۶۴-۹۷۸-9-978-964-05-2049-9 ISBN

با نشاط و خرمی درس‌هایتان را خوب بخوانید و اخلاق خود را
نیکو کنید. سعی کنید برای اسلام و کشورتان مفید باشید.

امام خمینی (ره)

فہرست

درس اوّل: تنہا او ۷

درس دوم: تنہا تو را می پرستیم ۱۰

درس سوم: جہان دیگر ۱۴

درس چہارم: یاد آن روز بزرگ ۱۸

درس پنجم: شتریان باایمان ۲۲

درس ششم: سرور آزادگان ۲۶

درس ہفتم: سیمای خوبان ۳۰

درس ہشتم: دوران غیبت ۳۶

درس نهم: آداب زندگی ۳۸

درس دهم: راه تندرستی ۴۲

درس یازدهم: پاداش بزرگ ۴۶

درس دوازدهم: احکام سفر ۵۰

درس سیزدهم: عید مسلمانان ۵۴

درس چهاردهم: راز موفقیت ۵۶

درس پانزدهم: رهبر کوچک ۵۸

درس شانزدهم: زیارت ۶۴

درس هفدهم: دانش آموز نمونه ۶۸

همکار گرامی، معلم عزیز

سلام علیکم

برای پیشبرد بهتر فرایند یاددهی-یادگیری، توجه شما را به نکات ذیل جلب می‌کنیم:

- ۱- برای تدریس کتاب مراجعه به کتاب راهنمای معلم ضروری است. بخشی از محتوای آموزشی در کتاب راهنمای معلم قرار داده شده است و بدون مراجعه به آن فرایند آموزش تکمیل نخواهد شد.
- ۲- فعالیت‌های درس، درون کتاب درسی قرار داده شده است و کتابی مستقل تحت عنوان «کتاب کار» برنامه‌ریزی نشده است، بنابراین لازم است تدریس محتوای کامل کتاب (به ویژه انجام فعالیت‌ها) در کلاس صورت پذیرد.
- ۳- با توجه به این که تصاویر نقش مهمی در تثبیت اهداف درس دارند، لازم است همکاران محترم

در راستای آموزش مفاهیم درس، از شیوه‌ی تصویرخوانی نیز استفاده کنند.

۴- نوع نگارش متن در این کتاب نسبت به سال‌های گذشته با تغییراتی رو به رو است و به اقتضای سن دانش‌آموزان، ادبیات مستقیم‌تری به کار گرفته شده است.

۵- جهت تحقق اهداف درس، آیات و احادیث بسیاری به کار گرفته شده است تا دانش‌آموزان به تدریج دریابند که دین را باید از منابع معتبر آن (کلام خدا و سخن معصومان) که از هر خطا و اشتباه به دور هستند، دریافت کنند. آیات و احادیث درس در بسیاری از موارد، مفاهیم درس را جمع‌بندی و نتیجه‌گیری می‌کنند و دین را از زبان منابع اصیل در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهند.

۶- ارزشیابی درس هدیه‌های آسمان پایه ششم به دو صورت مستمر (از طریق مشاهده عملکرد دانش‌آموزان در فرایند یادگیری و محصول عملکرد آن‌ها) و پایانی (در انتهای سال تحصیلی با استفاده از ابزار آزمون کتبی) صورت می‌گیرد. جهت آشنایی با شیوه ارزشیابی کتاب، به راهنمای معلم مراجعه شود.

۷- هر درس اجزایی دارد که به صورت خلاصه به آن‌ها اشاره می‌شود. تفصیل مطالب را در کتاب راهنمای معلم مطالعه نمایید.

عنوان درس: عنوان به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، گویای چکیده و محتوای اصلی درس است و با ایجاد حس کنجکاوی در دانش‌آموزان، در جهت انگیزش آن‌ها به موضوع درس به کار می‌آید.

ورودی: این بخش که در بیش‌تر دروس و در آغاز درس قرار گرفته است، به منزله‌ی ایجاد آمادگی و انگیزه برای ورود به درس می‌باشد. همچنین در پاره‌ای از دروس، ورودیه نقش ارزشیابی تشخیصی از میزان پیش‌دانسته‌های دانش‌آموزان در ارتباط با هدف درس را ایفا می‌نماید.

متن و بدنه درس: مفاهیم و اهداف اصلی درس، در این بخش بیان می‌شود.

بیش‌تر بدانیم: این بخش در راستای تقویت و تکمیل مفاهیم اصلی درس، در برخی دروس قرار داده شده است. لازم به ذکر است مطالب این بخش جهت افزایش اطلاعات دانش‌آموز بوده و مورد ارزشیابی قرار نمی‌گیرد.

بین و بگو: این بخش با انجام یک فعالیت عینی و ملموس از سوی دانش‌آموزان، موجب تثبیت مفاهیم درس و تعمیق یادگیری می‌شود.

فکر کن و بگو: این فعالیت به منظور تمرین فرایند تفکر منطقی پیش‌بینی شده و دانش‌آموزان آن را به صورت فردی انجام می‌دهند.

گفت‌وگو کنید: با هدایت و نظارت همکاران، دانش‌آموزان به سوالات مطرح شده در این بخش پاسخ می‌دهند و معلم جمع‌بندی می‌کند. دانش‌آموز در این قسمت با نظارت معلم آموخته‌های دینی خود را در جمع دانش‌آموزان کلاس تأیید نموده و آمادگی بروز رفتار دینی برای وی حاصل می‌گردد.

اجرای نمایش: محتوای برخی دروس به صورت نمایش در کلاس اجرا می‌شود. جهت جذاب‌سازی کلاس، همکاران می‌توانند امکانات لازم برای نمایش را در کلاس تدارک نمایند. این بخش با قرار دادن دانش‌آموزان در موقعیتی فرضی، فرصتی برای تمرین عملی مفاهیم فراهم می‌کند.

تحقیق کنید: این بخش توسط دانش‌آموزان در خارج از فضای کلاس صورت می‌پذیرد. هدف این بخش تقویت رویکرد پژوهش محور در فرایند آموزش و تعمیق آموخته‌های دانش‌آموزان است.

خاطره‌گویی: دانش‌آموز در این بخش میان هدف درس و زندگی روزمره‌ی خود ارتباط برقرار می‌کند.

مناجات: در راستای تقویت اهداف نگرشی و عاطفی دروس، بخش «مناجات» در پایان برخی درس‌ها قرار گرفته است. این بخش مورد ارزشیابی مستمر و پایانی قرار نمی‌گیرد.

کامل کنید: این بخش با برقراری ارتباط میان مفاهیم درس، به تثبیت اهداف کمک می‌کند.

همراه با خانواده: این قسمت با هدف بسط یادگیری و تقویت نگرش دانش‌آموز به مفاهیم دینی در میان اعضای خانواده، برای بروز رفتار

دینی وی قرار داده شده است. انتظار می‌رود والدین گرامی، همراهی لازم را جهت انجام این بخش از فعالیت‌ها با دانش‌آموز مبذول نمایند. انتظار می‌رود همه‌ی دانش‌آموزان در بخش‌های گوناگون درس مشارکت داشته باشند و اگر دانش‌آموزی در بخشی نتوانست فعالیت و مشارکت مؤثری داشته باشد، در بخش دیگر به او توجه شود.

پایگاه اینترنتی گروه تعلیم و تربیت دینی با قرار دادن اخبار، بخش‌نامه‌ها، نسخه‌ی الکترونیکی کتاب‌های درسی، متون کمک آموزشی، کتاب راهنمای معلم، شیوه‌نامه‌ی ارزشیابی در پایه‌های دوم و ششم و... در خدمت شما معلمان گرامی می‌باشد. آدرس وبگاه عبارت است از:

dini-dept.talifsch.ir

نظم و هماهنگی که در جهان اطراف ما وجود دارد، نشانه‌ی چیست؟

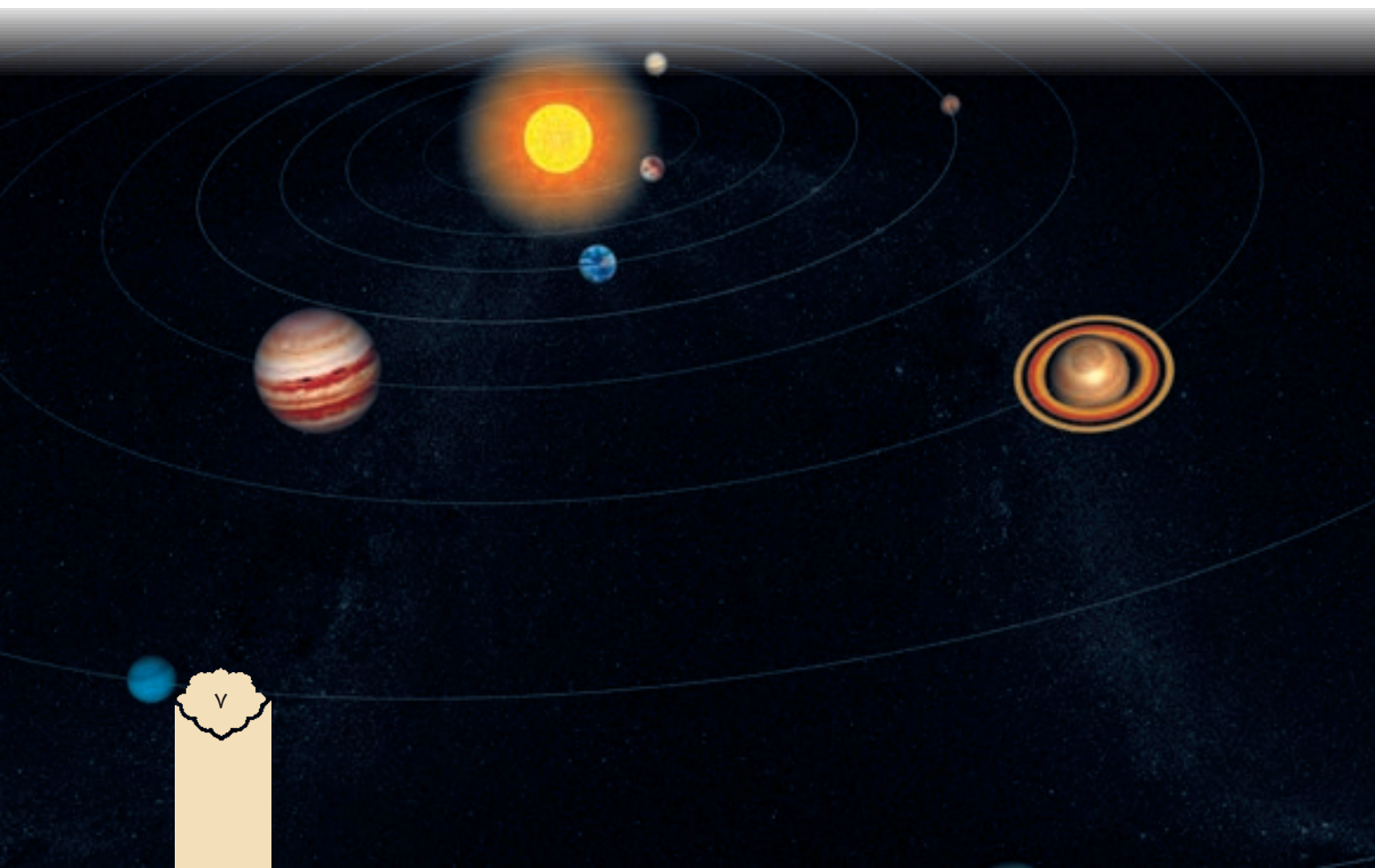
هماهنگی شگفت‌انگیز

آیا تا به حال درباره‌ی رشد یک دانه‌ی گندم فکر کرده‌اید؟

یک دانه‌ی گندم وقتی در خاک قرار می‌گیرد، غذای آن از قبل در خاک آماده شده است. دانه برای رشد، به آب هم نیاز دارد. آب مورد نیاز آن، به وسیله‌ی ابرها از بالای دریاها به سوی مزرعه می‌آید و به صورت باران، بر زمین می‌بارد. دانه‌ی گندم برای رشد، به نور و گرما هم نیاز دارد که خورشید آن را تأمین می‌کند.

جالب است بدانید که فاصله‌ی خورشید و زمین دقیق و حساب شده است. اگر فاصله‌ی زمین تا خورشید خیلی زیاد بود، گیاهان به خاطر سرما از بین می‌رفتند و اگر این فاصله خیلی کم بود، از گرمای زیاد می‌سوختند.

می‌بینید که برای رشد یک دانه‌ی گندم، چه هماهنگی شگفت‌انگیزی میان خاک و خورشید و باد و باران وجود دارد. درباره‌ی هر کدام از پدیده‌های این جهان که فکر کنید، همین هماهنگی و نظم را خواهید دید.

فکر می‌کنید اگر دو یا چند خدا جهان را اداره می‌کرد، این هماهنگی به وجود می‌آمد؟
قرآن کریم می‌فرماید:

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَٰهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا

اگر در آسمان و زمین، غیر از الله خدایان دیگری بود،
آسمان و زمین به هم می‌ریخت.

سوره‌ی انبیاء، آیه‌ی ۲۲

فرض کنید دو خدا تصمیم داشتند جهان را اداره کنند! یکی می‌خواست خورشید را از مشرق بیاورد، اما دیگری می‌خواست طلوع خورشید را از مغرب قرار بدهد!
یکی می‌خواست دو دست برای انسان بیافریند و دیگری اراده می‌کرد انسان سه دست داشته باشد!
یکی تصمیم می‌گرفت هر سال ۱۲ ماه داشته باشد و دیگری سه ماه دیگر به آن اضافه می‌کرد!
نظم و هماهنگی میان پدیده‌های جهان نشان می‌دهد که فقط یک خدا جهان را اداره می‌کند.
راستی اگر خدای دیگری هم وجود داشت، چرا برای معرفی خودش، حتی یک نفر را برای ما انسان‌ها نفرستاده است؟!

امام علی (علیه السلام) در این باره به فرزندش امام حسن (علیه السلام) می‌فرماید:

پسر عزیزم! بدان که اگر پروردگار تو شریکی داشت،
پیامبران او نیز نزد تو می‌آمدند.

نهج البلاغه^۱، نامه‌ی ۳۱

بین و بگو

با دقت به این تصاویر نگاه کنید. میان این موجودات با محیط اطراف خود، چه هماهنگی وجود دارد؟

گفت‌وگو کنید

به نظر شما در هر یک از موارد زیر چه مشکلاتی رخ خواهد داد؟

- یک مدرسه دو مدیر داشته باشد.
- یک تیم ورزشی دو سرمربی داشته باشد.
- سربازان یک لشکر دو فرمانده داشته باشند.

همراه با خانواده

با کمک اعضای خانواده، نمونه‌ی دیگری از نظم و هماهنگی در جهان آفرینش را بنویسید و در کلاس برای دوستانتان بخوانید.

۱- نهج البلاغه کتابی است که سخنان و نامه‌های امام علی علیه السلام در آن جمع‌آوری شده است.

مشرکان مکه گمان نمی کردند کسی سخنانش را باور کند و به او ایمان بیاورد؛ اما روز به روز بر پیروان او افزوده می شد. آن ها برای جلوگیری از پیشرفت اسلام، هر کاری کردند، ولی سخت ترین آزارها و شکنجه ها نیز نتوانست پیروان حضرت محمد را از یاری او باز دارد. بزرگان قریش، برای گفت و گو در این باره گردهم آمدند. در جلسه ی مشورتی، پیشنهادهای گوناگونی مطرح شد؛ اما هیچ یک از سوی جمع پذیرفته نشد. سرانجام یکی از افراد پیشنهادی داد که همه قبول کردند: «بهتر است به محمد بگوییم ما حاضریم از آیین تو پیروی کنیم، به شرط آن که تو هم از آیین ما پیروی کنی. در این صورت تو هم جزء بزرگان قریش می شوی و از همه ی مقامات و امتیازات ما برخوردار می گردی. یک سال تو خدایان ما را پرست و سال بعد ما خدای تو را می پرستیم.» سران قریش، پیشنهاد خود را با پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان گذاشتند. اما رسول خدا (صلی الله علیه و آله) که حتی برای لحظه ای حاضر نبود در برابر بت های سنگی و چوبی سر فرود آورد، فرمود: «پناه بر خدا که بخواهم چیزی را همتای او قرار دهم.» در پی این ماجرا، سوره ی «کافرون» بر پیامبر نازل شد. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به مسجد الحرام رفت، بر بلندی ایستاد و آیات آن را برای بزرگان قریش خواند:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ (۱)

به نام خداوند بخشنده ی مهربان
بگو: ای کافران

لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ (۲)

من آنچه را شما می پرستید، نمی پرستم.

وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (۳)

و شما نیز آنچه را من می پرستم، نمی پرستید. (بار دیگر می گویم:)

وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ (۴)

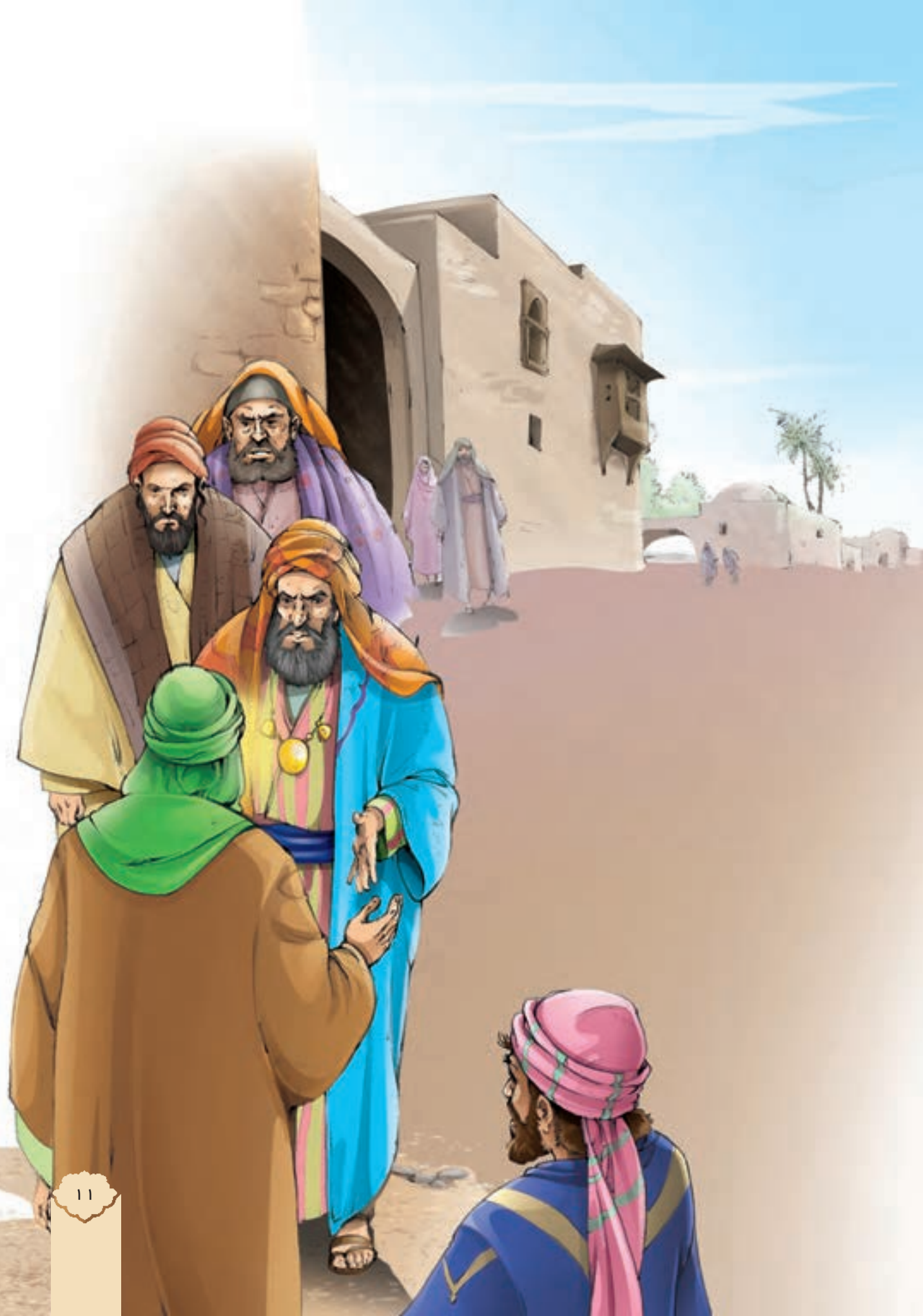
نه من آنچه را شما پرستش کرده اید، می پرستم.

وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (۵)

و نه شما آنچه را من می پرستم، خواهید پرستید.

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ (۶)

(بنابراین) دین شما برای خودتان و دین من برای خودم.

پدر خداپرستان

حضرت ابراهیم، برای دعوت مردم به خداپرستی، تلاش بسیاری کرد. خدا در قرآن، او را پدر مؤمنان و خداپرستان نامیده است.^۱

او از جوانی، با بت پرستی مبارزه می کرد و به قوم خود می گفت: «پرستیدن این بت های بی جان چه سودی برای شما دارد؟ آیا عاقلانه است که شما خودتان بت هایی بسازید و بعد در برابر ساخته های دست خود، به سجده بیفتید؟» اما قوم ابراهیم، به سخنان او توجهی نمی کردند و حرف های او را جدی نمی گرفتند.

روزها گذشت تا این که جشن سالیانه بت پرستان فرا رسید. آن ها برای برگزاری مراسم جشن از شهر بیرون رفتند. ابراهیم (علیه السلام) که از مدت ها قبل تصمیم داشت ضعف و ناتوانی بت ها را به مردم نشان دهد، از خدا یاری خواست و با گام های استوار به سوی بت کدهی شهر رفت.

بیش تر بدانیم

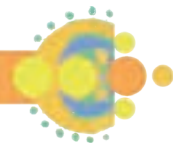
رسول خدا به مدت ۱۳ سال، مردم مکه را به دین اسلام دعوت کرد. اما بت پرستان و کافران، سخن او را نپذیرفتند و تصمیم گرفتند ایشان را در خانه اش به قتل برسانند. خداوند پیامبرش را از این توطئه آگاه کرد و به او فرمان داد به مدینه هجرت کند. وقتی کافران پیامبر را در خانه اش نیافتند، به تعقیب او پرداختند. پیامبر به درون غاری رفت و مخفی شد. به فرمان خدا عنکبوتی بر دهانه ی غار، تار تنید. وقتی دشمنان به آنجا رسیدند و لانه ی عنکبوت را دیدند، مطمئن شدند کسی درون غار نیست و با ناامیدی بازگشتند. و این گونه خداوند پیامبرش را از این خطر بزرگ نجات بخشید.

اجرای نمایش

ماجرای بت شکنی حضرت ابراهیم (علیه السلام) را که در سال های گذشته خوانده اید، برای دوستانتان تعریف کنید و آن را به صورت یک نمایش در کلاس به اجرا در آورید.

۱- سوره ی حج، آیه ی ۷۸

گفت‌وگو کنید

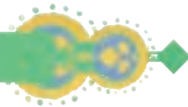
ترجمه‌ی آیه‌ی سی و دوم از سوره‌ی ابراهیم چنین است: «خداوند است که آسمان‌ها و زمین را آفرید و از آسمان آب باران نازل کرد و به وسیله‌ی باران، انواع محصولات برای روزی شما (از زمین) خارج ساخت...»
با توجه به این آیه چه کسی شایسته‌ی پرستش و عبادت است؟ چرا؟

فکر کن و بگو

ما هر روز سوره‌ی حمد را در نماز خود می‌خوانیم. کدام جمله‌ی این سوره، درباره‌ی پرستش خدای یگانه و یاری خواستن از او است؟ معنای آن چیست؟

ببین و بگو

با دقت در داستان تصاویر بگویید چه کسی شایسته‌ی یاری خواستن و استعانت است؟ چرا؟

آیا می‌دانید هر یک از ما انسان‌ها چه مراحل را در زندگی خود پشت سر می‌گذاریم؟ این مرحله‌ها تا چه زمانی ادامه پیدا می‌کند؟
اولین مرحله‌ی زندگی، مرحله‌ی نُه ماهه‌ای است که در شکم مادر به سر می‌بریم. وقتی رشد ما کامل شد، به دنیا می‌آییم و مرحله‌ی جدیدی را آغاز می‌کنیم. این مرحله‌ی جدید دوران کودکی است. رفته رفته قدرت و نیروی ما افزایش می‌یابد و یاد می‌گیریم که چه طور کارهایمان را خودمان انجام دهیم و به این ترتیب، پا به دوره‌ی نوجوانی می‌گذاریم. پس از دوره‌ی نوجوانی،

نوبت به جوانی می‌رسد. این دوره، زمان کار و تلاش جدی است و در آن به آینده بیش‌تر فکر می‌کنیم. بعد از جوانی، نوبت به بزرگ‌سالی، پیری و کهن‌سالی می‌رسد. به طور طبیعی، هر کدام از ما این دوره‌ها را طی می‌کنیم و سپس زندگی ما در این دنیا به پایان می‌رسد. آیا زندگی ما با مرگ پایان می‌یابد؟ پس از مرگ، وارد چه دوره‌ی جدیدی از زندگی می‌شویم؟

زندگی برتر

قرآن کریم، به این سؤال پاسخ می‌دهد و می‌گوید: مرگ پایان زندگی نیست و ما پس از مرگ پا به جهان جدیدی می‌گذاریم که خیلی بزرگ‌تر و شگفت‌انگیزتر از این جهان است. زندگی اصلی ما در آن جهان خواهد بود.

زندگی دنیا، محدود است و روزی به پایان می‌رسد؛ اما زندگی در جهان آخرت، دائمی و همیشگی است. مردم در این دنیا فرصت دارند تا آخرت خود را آباد کنند. کسانی که ایمان بیاورند و کارهای نیک انجام دهند، برای همیشه در بهشت خواهند بود و کافران و مجرمان، به آتش جهنم گرفتار خواهند شد.

در زمان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) یکی از کافران، استخوان پوسیده‌ای را نزد پیامبر خدا آورد. آن‌گاه استخوان را با دستان خود نرم و خرد کرد و به پیامبر گفت: «ای محمد! آیا پس از آن که مُردیم و به یک مُشت استخوان تبدیل شدیم، دوباره زنده می‌شویم؟!» خدا در قرآن، این ماجرا را آورد و به سخن آن مرد چنین پاسخ گفت:

او گفت: چه کسی استخوان‌های پوسیده را زنده می‌کند؟!
بگو همان کسی که آن‌ها را در آغاز آفریده است.

سوره‌ی یس، آیات ۷۸ و ۷۹

آری! کسانی که نسبت به قیامت شک دارند، قدرت خدا را خیلی کم می‌شمارند. تعجب آنان این است که خدا چگونه می‌تواند مرده‌ها را دوباره زنده کند و جان تازه‌ای به آن‌ها ببخشد. خدا در پاسخ این افراد نیز می‌فرماید:

آیا آفرینش دوباره‌ی شما (در قیامت)، دشوارتر است یا
آفریدن آسمان که خدا آن را برپا کرده است؟

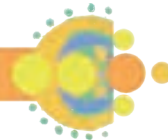
سوره‌ی نازعات، آیه‌ی ۲۷

فکر کن و بگو

از آنچه در سال‌های گذشته خوانده‌اید، آیا داستانی درباره زنده شدن مردگان در این دنیا، به خاطر می‌آورید؟ از آن چه درسی می‌گیرید؟

گفت‌وگو کنید

برای ساختن یک خانه، مهندس ابتدا باید نقشه‌ای طراحی کند و سپس بر اساس آن با تهیه‌ی مواد و مصالح، خانه را بسازد. اگر ساختمان خراب شود و آن مهندس بخواهد دوباره آن را مثل شکل قبلی بسازد، ساختن اولیه سخت‌تر است یا دوباره ساختن آن؟

کامل کنید

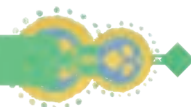

زندگی آخرت برتر از زندگی دنیا است. زیرا:

۱- _____

۲- _____

۳- _____

با توجّه به سخن:

إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّيِّعَ فَاکْثِرُوا ذِکْرَ النُّشُورِ
هرگاه بهار را دیدید، بسیار از قیامت یاد کنید.

درباره‌ی تصاویر بالا گفتگو کنید.

مردی نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) آمد و از ایشان خواست که به او قرآن بیاموزد. پیامبر (صلی الله علیه و آله) یکی از یارانش را مأمور آموختن قرآن به او کرد. وقتی آن مرد سوره‌ی زلزال را یاد گرفت، درباره‌ی دو آیه‌ی آخر آن به معلّم خود گفت: «همین دو آیه برای من کافی است!»

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (۷)
وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (۸)

هر کس ذره‌ای کار نیک کند،

[نتیجه‌ی] آن را خواهد دید و

هر کس ذره‌ای کار بد کند، [نتیجه‌ی]

آن را خواهد دید.

سوره‌ی زلزال، آیات ۷ و ۸

ماجرای او را برای پیامبر بازگو کردند. پیامبر فرمود:

«این مرد در حالی به خانه‌ی خود برگشت که دین را

به خوبی فرا گرفته بود.»

فکر می‌کنید در این دو آیه چه نکته‌ای آمده است که او

می‌گفت همین دو آیه برای من کافی است؟!

قرآن و یاد قیامت

بسیاری از آیات قرآن کریم، درباره‌ی قیامت است. قرآن، بارها و بارها از آن روز بزرگ یاد کرده و همواره مردم را به یاد روز قیامت می‌اندازد. این کتاب عزیز، گاهی به بیان نعمت‌های بهشت می‌پردازد. گاهی از عذاب‌های جهنم گزارش می‌دهد. گاهی گفت‌وگوی بهشتیان و جهنمیان را بازگو می‌کند و گاهی هم مراحل مختلف قیامت را برمی‌شمارد، تا انسان‌ها با خواندن این آیات به انجام کارهای نیک تشویق شوند.

بسیاری از گناهان مردم، به خاطر از یاد بردن قیامت است. به نظر شما اگر کسی یاد قیامت باشد، آیا به راحتی حاضر می‌شود دروغ بگوید و یا به دیگران ستم کند؟ اگر کسی واقعاً به قیامت ایمان داشته باشد، از مال دیگران بدون اجازه‌ی آن‌ها استفاده می‌کند؟ یا این که سعی می‌کند با انجام کارهای نیک به سعادت همیشگی برسد و در روز قیامت به بهشت وارد شود؟

فکر کن و بگو

خدا در سوره‌ی حمد، با چه نامی از قیامت یاد کرده است؟

گفت‌وگو کنید

دانش‌آموزی که به خدا و جهان آخرت ایمان دارد، در برخورد با هم‌کلاسی‌های خود چگونه رفتار می‌کند؟

قرآن بخوانیم

آیات صفحه‌ی بعد را به همراه ترجمه‌ی آن در کلاس بخوانید و درباره‌ی پیام‌های آن‌ها گفت‌وگو کنید.

وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاصِرَةٌ؛ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ؛
وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ؛ تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ

سورهی قیامت، آیات ۲۲-۲۵

در آن روز صورت‌هایی شاداب و مسرور است؛ و به رحمت پروردگارش
امیدوار است؛
و در آن روز صورت‌هایی گرفته و در هم کشیده است؛ زیرا می‌داند عذابی
در پیش دارد.

الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

سورهی غافر، آیه ۱۷

امروز هر کس در برابر کاری که انجام داده است، پاداش داده می‌شود؛
امروز هیچ ظلمی نیست؛ خداوند سریع به حساب همگان می‌رسد.

نیایش

خدای من!

مورچه را چنان آفریدی

که برای روزی خود می‌کوشد

دانه را به لانه می‌برد و در مکانی مطمئن انبار می‌کند.

خدای من!

به مورچه آموختی که در تابستان برای زمستان خود آذوقه

فراهم کند؛

مرا نیز یاری کن

تا از هم‌اکنون به فکر آخرت خویش باشم

و توشه‌ای برای آن روز فراهم سازم.

برگرفته از کتاب «یاد شیرین دوست»؛ نوشته‌ی ناصر نادری

درس پنجم شتربان باایمان

نامش «صفوان» بود؛ یکی از یاران امام کاظم (علیه السلام)، که کارش کرایه دادن شتر به مسافران بود.

هارون، پادشاهی که مخالف امام کاظم (علیه السلام) بود، می‌خواست به همراه گروهی از درباریان به سفر حج برود. کسی را نزد صفوان فرستاد و تعداد زیادی از شتران او را کرایه کرد. سفر آن‌ها چند ماهی طول می‌کشید و صفوان پول هنگفتی به دست می‌آورد. او که از پیروان و دوست‌داران

امام کاظم (علیه السلام) بود، دلش

نمی‌خواست به هارون خدمتی کند؛

اما از این معامله‌ی پر سود

نیز نمی‌توانست بگذرد. با

خودش می‌گفت: «کار

من چه اشکالی دارد؟!

شترانم را برای زیارت

خانه خدا، کرایه

می‌دهم. این که دیگر

عیبی ندارد.»

چند روز بعد خدمت امام

کاظم (علیه السلام) رسید.

امام به وی فرمود: «صفوان!

من این کار تو را نمی‌پسندم.»

صفوان با تعجب پرسید: «کدام کار؟»

— این که شتران را به هارون کرایه داده‌ای!

— من شترانم را به هارون کرایه نداده‌ام تا به شکار یا

تفریح برود؛ برای سفر حج و زیارت خانه‌ی خدا کرایه داده‌ام. شتربانی هارون نیز بر عهده‌ی

خودم نیست؛ بلکه غلامانم را به همراه او خواهم فرستاد.

— آیا دوست داری تا زمان پرداخت کرایه، هارون زنده بماند؟

— آری. دوست دارم زنده بماند تا برگردد و کرایه‌ام را بپردازد.
امام کاظم (علیه السلام) فرمود:

هر کس زنده ماندن ستمگران را دوست بدارد،
از آنان است و در آتش دوزخ جای خواهد داشت.

فکر کن و بگو

غیر از روز ۱۳ آبان، چه مناسبت‌های دیگری می‌شناسید که در آن‌ها ما بیزاری خود را از دشمنان اسلام اعلام می‌کنیم؟

کامل کنید

ویژگی‌های دشمنان خدا

- ۱- .....
- ۲- .....
- ۳- .....

ویژگی‌های دوستان خدا

- ۱- .....
- ۲- .....
- ۳- .....

تحقیق کنید

چه حادثه‌ای موجب شد که روز ۱۳ آبان را روز «دانش آموز» بنامند؟

درس ششم

سرور آزادگان

عصر عاشورا بود. بسیاری از یاران امام شهید شده بودند.
امام حسین (علیه السلام) کنار خیمه‌ها ایستاده بود و به لشکر یزید نگاه می‌کرد.

صدایی آشنا توجه امام را به خود جلب کرد.

عمو جان، عمو جان!

صدای قاسم بود. فرزند برادرش.

- عزیزم سخنی داری؟

- عمو جان! می‌خواهم به میدان جنگ بروم و در راه دفاع از دین خدا کشته شوم. امام نگاهی به او کرد؛ برایش سخت بود که یادگار و امانت برادرش را که تازه به سن چهارده سالگی رسیده بود، به مبارزه با کسانی بفرستد که هیچ رحمی نداشتند. قطره‌ی اشکی از چشمان امام بر زمین چکید. به آرامی گفت: نه قاسم جان!

قاسم دوباره اصرار کرد. دستان عمو را در دستانش گرفته بود و اشک می‌ریخت.

او خود را برای شهادت در راه خدا آماده کرده بود. پس از اصرار زیاد، امام

به او اجازه‌ی نبرد داد. قاسم با شجاعت وارد میدان شد.

چهره‌ای آرام و در عین حال مصمم داشت. شمشیر می‌زد و تکبیر

می‌گفت. چیزی نگذشت که این ستاره‌ی فروزان، عموگویان بر زمین افتاد.

امام حسین (علیه السلام) به سوی قاسم رفت. خم شد و پسر برادرش را در آغوش گرفت. بوی گل‌های بهشت را از بدن معطرش احساس می‌کرد. اشک از چشمانش جاری شد و با مهربانی و عفویتی توصیف‌ناپذیر فرمود: «به خدا قسم برای عمویت سخت است که تو او را صدا بزنی و او نتواند جواب دهد.»

قیام امام حسین (علیه السلام)

بعد از آن که حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند به پیامبری انتخاب شد، انسان‌های ظالم و ستمگر که حاضر به پذیرش دستورات خداوند نبودند، تصمیم گرفتند از هر

راهی که شده دین اسلام را از بین ببرند؛ اما تلاش‌ها و مقاومت‌های پیامبر باعث شد که این دشمنان نتوانند به خواسته‌های خود برسند. بعد از پیامبر، معاویه به جنگ با امام علی (علیه‌السلام) که جانشین پیامبر بود، برخاست. بعد از امام علی (علیه‌السلام)، فرزندش امام حسن (علیه‌السلام) نیز با نقشه‌ی معاویه به شهادت رسید.

در سال ۶۰ هجری قمری معاویه از دنیا رفت و فرزندش یزید به حکومت رسید. یزید اهل کارهای زشت و ناپسند بود. به نماز چندان اهمیتی نمی‌داد و احکام دینی را رعایت نمی‌کرد. آشکارا دین اسلام و

حضرت محمد(صلی الله علیه و آله) را مسخره می کرد. فساد او در مردم نیز اثر گذاشته بود. یزید می خواست دین اسلام را ریشه کن کند و آن را نابود سازد. وقتی به امام حسین (علیه السلام) خبر دادند که یزید به حکومت رسیده است، فرمود:

«وای بر اسلام که به حاکمی چون یزید گرفتار شده است.»

امام حسین (علیه السلام) در برابر یزید قیام کرد و با فرزندان و خانواده اش از مدینه خارج شد. امام مردم را به مبارزه با یزید دعوت نمود و دربارهی هدف خود از قیام فرمود:

همانا من برای اصلاح امت جدم قیام کرده ام.
من می خواهم امر به معروف و نهی از منکر کنم.

اما عده ای کمی با او همراه شدند و او را یاری کردند. سرانجام در روز دهم محرم سال ۶۱ امام حسین (علیه السلام) و هفتاد و دو تن از یارانش در صحرای کربلا به شهادت رسیدند. پس از شهادت امام حسین (علیه السلام)، مردم از خواب غفلت بیدار شدند و با الگو گرفتن از قیام امام حسین (علیه السلام) در مقابل یزید ایستادند.

گفت و گو کنید

شما به عنوان یک نوجوان مسلمان برای زنده نگه داشتن نام امام حسین (علیه السلام) چه کارهایی انجام می دهید؟

تحقیق کنید

در مورد دیگر کودکان و نوجوانانی که در حماسه ی کربلا حاضر بودند، تحقیق کنید و در کلاس برای دوستانتان بخوانید.

کامل کنید

پاسخ سؤالات زیر را به ترتیب اعداد داده شده از راست به چپ در جدول قرار دهید؛ سپس حروف را به ترتیب کنار هم بخوانید. رمز جدول، یکی از سخنان امام حسین (علیه السلام) است.

۱- نام خواهر امام حسین (علیه السلام)؛ پیام رسان کربلا (۱۳-۱۲-۷-۴) ←

۲- جاری شدن اشک از چشم‌ها (۱-۱۷-۲-۳) ←

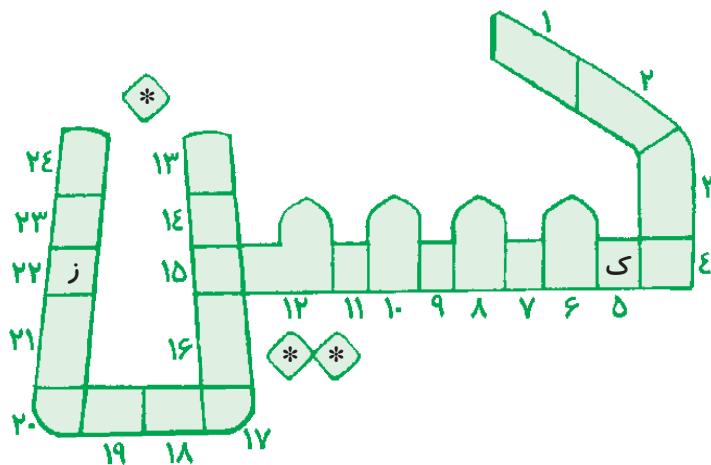
۳- وقتی به هم می‌رسیم، به یک‌دیگر می‌گوییم ..... (۸-۱۴-۲۰-۱۶) ←

۴- تعداد جزءهای قرآن کریم (۲۱-۶) ←

۵- زیاد نیست. (۱۱-۱۵) ←

۶- اولین ماه از فصل زمستان (۲۳-۲۴) ←

۷- شکلی که سه ضلع دارد. (۹-۱۰-۱۹-۱۸) ←

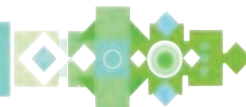

امام حسین (علیه السلام) می‌فرماید:

بیعت نمی‌کند.

به نظر شما این جمله چه ارتباطی با موضوع درس دارد؟

خاطره‌گویی

گزارشی از برگزاری برنامه‌های عزاداری ماه محرم در محله‌ی خود تهیه کنید و آن را در کلاس برای دوستانتان بازگو کنید.

سال‌ها آرزو داشت در مزرعه‌ی امام کاظم (علیه‌السلام) مشغول به کار شود؛ او می‌دانست که آن حضرت در آمد کشاورزی خود را در اختیار فقیران قرار می‌دهد. هنگام ناهار، سفره‌ی بزرگی پهن شد و همه‌ی کارگران دور آن نشستند، اما کسی دست به غذا نمی‌برد. گویا منتظر کسی بودند. چند لحظه‌ای گذشت که امام با لبخندی بر چهره و با گفتن سلام وارد شد و در گوشه‌ای از سفره نشست.

باورش نمی‌شد! آیا امام با کارگران خود بر سر یک سفره می‌نشیند؟
امام نام خدا را بر زبان آورد و همگی مشغول خوردن غذا شدند. بعد از غذا، امام خدا را شکر گفت و سپس رو به کارگران کرد و فرمود: کمی بنشینید، مشکلی پیش آمده که می‌خواهم در مورد آن با شما مشورت کنم.

او رو به سوی امام کرد و گفت: آیا شما با این علم و مقام می‌خواهید با ما مشورت کنید؟
امام کاظم (علیه السلام) با مهربانی نگاهی به او کرد و فرمود: شاید خدا به ذهن شما چیزی بیاورد که راه حل این مشکل باشد.
این رفتار، عشق و علاقه‌ی او را به امام بیش‌تر کرد. تازه فهمید که چرا خداوند ایشان را امام و پیشوای مسلمانان قرار داده است.

فکر می‌کنید امامان (علیهم السلام) چه ویژگی‌هایی داشتند که خداوند ایشان را پیشوای ما قرار داده است؟

اهل بیت در قرآن

قرآن کتاب هدایت و راهنمایی مردم است و بهترین راه هدایت، معرفی الگوهای برتر و انسان‌های نمونه است. در یکی از آیات قرآن می‌خوانیم:

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

همانا خدا اراده کرده که همه‌ی پلیدی‌ها و ناپاکی‌ها را از شما اهل بیت دور سازد
و شما را پاک و مطهر گرداند.

سوره‌ی احزاب، آیه‌ی ۳۳

با نگاهی به زندگی اهل بیت (علیهم السلام)، می‌توانیم بفهمیم که چرا خدا در قرآن، از این بزرگواران ستایش کرده است.

آنان مهربان و خوش اخلاق بودند. خطای دیگران را به راحتی می‌بخشیدند. از کسی کینه به دل نمی‌گرفتند. اشتباهات مردم را به رخ آنان نمی‌کشیدند و آنان را سرزنش نمی‌کردند. اگر هم از

عیب کسی خبردار می‌شدند، آن را می‌پوشاندند.

به خاطر خویشاوندی با پیامبر(صلی الله علیه و آله) بر مردم فخرفروشی نمی‌کردند. امام سجّاد(علیه‌السلام) در مسافرت‌ها، خویشاوندی‌اش با پیامبر را پنهان می‌کرد تا مبادا همسفران به زحمت بیفتند و او را از کار کردن بازدارند.

آنان با ظالمان و ستمگران زمان خود مبارزه می‌کردند و همگی در این راه شهید شدند.

به عهد و پیمان خود وفادار بودند و اگر قولی می‌دادند، به قولشان عمل می‌کردند. امانت را صحیح و سالم به صاحبش باز می‌گرداندند.

به دیگران نیکی می‌کردند ولی متّ نمی‌گذاشتند. هدیه‌های کوچک و کم‌ارزش را نیز می‌پذیرفتند و آن را جبران می‌کردند.

با هیچ کس مغرورانه سخن نمی‌گفتند و هیچ‌گاه متکبرانه راه نمی‌رفتند. به کسی دشنام نمی‌دادند و کسی را با القاب زشت و ناپسند صدا نمی‌زدند. پشت سر مردم حرف نمی‌زدند و اگر کسی نزد آنان، زبان به غیبت دیگران می‌گشود، جلوی او را می‌گرفتند. هیچ‌گاه کسی را مسخره نمی‌کردند. به اندازه سخن می‌گفتند و حرف کسی را قطع نمی‌کردند. شوخی می‌کردند؛ اما شوخی‌هایشان به اندازه بود و به بهانه‌ی شوخی، کسی را از خود نمی‌رنجاندند.

بسیار مهمان‌نواز بودند. اگر مهمان به خانه‌ی آن‌ها می‌آمد به بهترین شکل از او پذیرایی می‌کردند. به عیادت بیماران می‌رفتند و با سخنان دلگرم‌کننده، به آنان امیدواری می‌دادند.

کودکان را دوست داشتند و با آنان با مهربانی رفتار می‌کردند. اگر فقیرترین مردم به دیدارشان می‌آمد، او را گرمی می‌داشتند و اگر کسی آنان را به خانه‌ی خود دعوت می‌کرد، دعوتش را می‌پذیرفتند. بسیار کریم و بخشنده بودند. شب‌ها به‌طور ناشناس، به محله‌های فقیرنشین می‌رفتند و به فقرا، نان و غذا می‌دادند. همسایگان را نمی‌آزرדند، بلکه تا می‌توانستند، به آنان نیکی می‌کردند.

با حیوانات خوش‌رفتار بودند و در دادن آب و غذا به آن‌ها کوتاهی نمی‌کردند.

با اهل خانه مهربان بودند و به پدر و مادر خود خیلی احترام می‌گذاشتند.

هنگام غذا، پر خوری نمی‌کردند و به اندازه می‌خوردند. صبور و آرام بودند و در هیچ کاری عجله نمی‌کردند. همواره تمیز و آراسته بودند. موی خود را شانه می‌کردند. مسواک می‌زدند و پیوسته خود را معطر می‌ساختند.

اهل تلاش و کوشش بودند. مثل همه‌ی مردم کار می‌کردند و با دسترنج خود زندگی را می‌گذراندند.

از اسراف و هدر دادن نعمت‌ها بیزار بودند، به نان احترام می‌گذاشتند و حتی تکه‌های کوچک آن را به درستی مصرف می‌کردند.

به عبادت خدا عشق می‌ورزیدند، به نماز خیلی اهمّیت می‌دادند و همیشه نمازشان را اوّل وقت می‌خواندند.

آنچه خواندید، تنها گوشه‌ای از رفتارهای پسندیده و صفات نیک پیشوایان دینی ما بود. در این باره گفتنی‌های فراوانی وجود دارد.

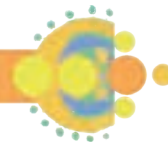
نیایش

خداوندا!
مرا به راه امامان معصوم هدایت کن
به راه آنان که چه توانگر بودند و چه تنگدست،
همواره بخشنده بودند.

ای بهترین هدایت کننده!
تو که امامان را از هر ناپاکی، پاک گردانیدی،
محبت آنان را در دل من قرار بده
و آنان را از من راضی گردان
خداوندا!
کمکم کن در راه رضای آنان
که رضای توست، بکوشم.
آمین!

برگرفته از کتاب «خدای من»؛ نوشته‌ی فریبا کلهر

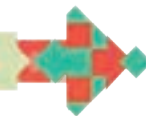
گفت‌وگو کنید

در موارد زیر بهترین برخورد چیست؟

- کسی شما را مسخره می‌کند یا به شما ناسزا می‌گوید.
- در بازی، دوستان به شما برخورد می‌کند و روی زمین می‌افتد.
- در حضور شما از دیگران بدگویی می‌شود.
- در مسیر شما تکه نانی روی زمین افتاده است.

پیشنهاد

از کتاب «داستان راستان» نوشته‌ی دانشمند شهید مرتضی مطهری، داستان‌هایی از زندگی امامان (علیهم‌السلام) را انتخاب کنید و در کلاس برای دوستانتان بخوانید.

روزنامه دیواری

با کمک دوستان خود، در مورد زندگی یکی از امامان، یک روزنامه دیواری تهیه کنید و در راهروی مدرسه نصب نمایید.

کامل کنید

نام دوازده امام در جدول زیر آمده است. نام ایشان را پیدا کنید و دور آن‌ها خط بکشید. با حروف باقی‌مانده، کلمه‌ای پنج حرفی ساخته می‌شود. جمله‌ی زیر را با آن کامل کنید.

وظیفه‌ی ما در برابر امامان، ..... است.

۱. امام <u>علی</u> علیه‌السلام	۲. امام <u>حسن</u> علیه‌السلام	۳. امام <u>حسین</u> علیه‌السلام
۴. امام <u>سجاد</u> علیه‌السلام	۵. امام <u>باقر</u> علیه‌السلام	۶. امام <u>صادق</u> علیه‌السلام
۷. امام <u>کاظم</u> علیه‌السلام	۸. امام <u>رضا</u> علیه‌السلام	۹. امام <u>جواد</u> علیه‌السلام
۱۰. امام <u>هادی</u> علیه‌السلام	۱۱. امام <u>عسکری</u> علیه‌السلام	۱۲. امام <u>مهدی</u> علیه‌السلام

ح	ک	ا	ه	ق	د	ا	ص	*
س	ا	م	ا	ط	ن	ی	س	ح
ن	ظ	ه	د	ر	ق	ا	ب	س
ا	م	د	ی	ی	ل	ع	ر	ج
ت	ع	ی	د	ا	و	ج	ض	ا
*	*	ی	ر	ک	س	ع	ا	د

به نظر شما چه وظایف دیگری نسبت به امامان داریم؟

درس هشتم دوران غیبت

از سال‌ها قبل همه می‌دانستند که فرزندی به نام مهدی از اهل بیت پیامبر (علیهم‌السلام) به دنیا خواهد آمد. وقتی رسول خدا نام دوازده امام را برای مردم بیان می‌کرد، به آن‌ها فرمود: آخرین امام که نامش مهدی است، با ظالمان مبارزه می‌کند و حکومت‌های ستمگر را از بین می‌برد. دشمنان اهل بیت که این مطلب را می‌دانستند، خانه‌ی امام حسن عسکری (علیه‌السلام) را زیر نظر داشتند تا اگر نوزاد پسری متولد شد، او را به قتل برسانند؛ اما خدا حضرت مهدی (علیه‌السلام) را از شر آنان حفظ کرد.

آن حضرت در سحرگاه نیمه‌ی شعبان به دنیا آمد و مأموران حکومت نیز از تولد او خبردار نشدند. امام حسن عسکری (علیه‌السلام)، به جز یاران بسیار نزدیک خود، کسی دیگر را از این ماجرا مطلع نداشت.

پس از شهادت امام عسکری (علیه‌السلام)، امام مهدی، به فرمان خداوند از چشم مردم پنهان شد، تا هر زمان که خدا بخواهد و مردم آمادگی داشته باشند، قیام کند و جهان را پر از نیکی و عدالت سازد.

در درس پیش دانستیم که از نظر دینی وظیفه داریم از امامان معصوم (علیهم‌السلام) اطاعت کنیم. اکنون که در دوران غیبت هستیم، چگونه به این وظیفه‌ی خود عمل کنیم؟ امام مهدی (علیه‌السلام) برای ارتباط خود با مردم در دوران غیبت، چهار نفر از عالمان دینی را برگزید. پس از آن چهار نفر، ایشان افراد خاصی را با نام مشخص، به عنوان جانشین خود معرفی کرده است؛ بلکه عالمان پرهیزکار و دین‌شناس هر زمان را به عنوان جانشینان خود قرار داده است، تا مردم را در امور دینی و اجتماعی راهنمایی کنند.^۱

یکی از این جانشینان در روزگار ما، امام خمینی (ره) بود. مردم ایران، به رهبری این عالم و مرجع بزرگ دینی توانستند حکومت ضد مردمی و ضد دینی شاه را سرنگون کنند و جمهوری اسلامی را به وجود آورند. آنان چون امام خمینی (ره) را جانشین امام زمان (علیه‌السلام) می‌دانستند، از او پیروی می‌کردند.

۱- اشاره به این حدیث امام زمان علیه‌السلام که فرمودند: «در دوران غیبت، به عالمان دین مراجعه کنید که آنها حجت من بر شما هستند».

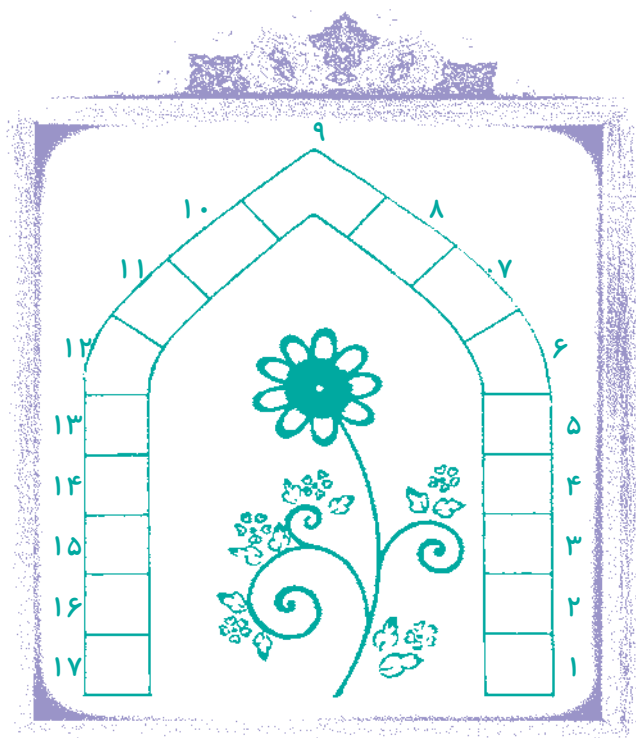
در زمان حاضر، مراجع تقلید دینی جانشینان امام زمان (علیه السلام) شناخته می‌شوند که برای آگاهی از احکام دین باید به آن‌ها مراجعه کنیم و از دستوراتشان پیروی نماییم. البته رهبری جامعه‌ی اسلامی بر عهده‌ی یکی از ایشان است که به عنوان ولی فقیه شناخته می‌شود. ولی فقیه با آگاهی کامل از دستورات دینی و شرایط سیاسی و اجتماعی به اداره‌ی امور جامعه می‌پردازد.

گفت‌وگو کنید

- ۱- چگونه می‌توانیم خود را برای ظهور امام زمان علیه السلام آماده کنیم؟
- ۲- اگر برای شناخت وظایف دینی به مراجع تقلید مراجعه نکنیم، چه مشکلاتی برای ما پیش می‌آید؟

کامل کنید

پاسخ سؤالات زیر را به ترتیب اعداد داده شده در جدول قرار دهید. سپس حروف را به ترتیب کنار هم گذاشته و بخوانید. جمله‌ی به دست آمده، یکی از سخنان امام زمان (علیه السلام) می‌باشد.

- ۱- اگر جایی آب نداشتیم، برای نماز خواندن، به جای وضو آن را انجام می‌دهیم. (۱۶-۱۷-۵-۱۲)
- ۲- شهر امام رضا (ع) است. (۷-۱۴-۱۱-۱)
- ۳- روشنی بخش شب‌ها (۸-۱۳-۹)
- ۴- تعداد امامان بعد از امام حسین (علیه السلام) (۴-۲)
- ۵- حیوانی که با نام ذوالجناح می‌شناسیم. (۳-۱۵-۶)
- ۶- یکی مانده به آخر از حروف الفبا (۱۰)

امام زمان علیه السلام می‌فرماید: «.....».

به نظر شما این جمله چه ارتباطی با موضوع درس دارد؟

با هر کس روبه‌رو می‌شد، از بزرگ و کوچک، در سلام کردن بر آن‌ها پیشی می‌گرفت. همیشه لبخند بر لب داشت اما بلند نمی‌خندید. در کنار مردم می‌نشست و برای خود جای مخصوصی نداشت. خوش‌رو و خوش اخلاق بود و می‌فرمود: خداوند کسی را که با ترش‌رویی با دیگران دیدار کند، دشمن می‌دارد. هر که با او سخن می‌گفت، به سخنانش گوش می‌داد تا سخنش پایان یابد. در نزد ایشان همه به نوبت سخن می‌گفتند. هر گاه مهمانی برای وی می‌آمد، به احترام او از جا بر می‌خاست و چند قدمی به استقبالش می‌رفت.

آنچه در شروع درس خواندید، بخشی از آدابی بود که پیامبر در ارتباط خود با دیگران رعایت می‌کرد. چه خوب است که ما نیز سعی کنیم به پیروی از پیامبرمان، در گفتار و رفتار خود با دیگران به خوبی عمل کنیم. به رفتارهایی که ما هنگام روبه‌رو شدن با دیگران و برای رعایت ادب در برابر آنان انجام می‌دهیم، آداب معاشرت می‌گویند. رعایت این آداب نشان دهنده‌ی احترامی است که ما به فرد مقابل خود می‌گذاریم. خدا در قرآن به ما چنین سفارش می‌کند:

وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا

با مردم به نیکی سخن بگویید.

سوره‌ی بقره، آیه‌ی ۸۳

درباره‌ی چگونگی رفتار با دیگران، آداب و دستورات زیادی در دین ما وجود دارد، آدابی که عمل به آن‌ها می‌تواند صمیمیت و مهربانی را در بین ما افزایش دهد و جلوی برخی ناراحتی‌ها و کدورت‌ها را بگیرد. در این جا به چند نمونه از این آداب اشاره می‌کنیم:

۱- سکوت به هنگام صحبت دیگران

در هنگام صحبت با دیگران آرام سخن بگوییم، صدای خود را بلند نکنیم و با داد و فریاد حرف نزنیم. وقتی کسی با ما صحبت می‌کند، نیز مراقب باشیم سخن او را قطع نکنیم؛ صبر کنیم

تا حرف طرف مقابل تمام شود و سپس ما سخن بگوییم. پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در این باره می‌فرمایند:

هر کس سخن دیگری را قطع کند،
گویا به صورتش چنگ زده است.

۲- درگوشی صحبت نکردن

مراقب باشیم در حضور دیگران با اطرافیان خود درگوشی صحبت نکنیم. زیرا آن‌ها فکر می‌کنند که ما درباره‌ی آن‌ها حرف می‌زنیم و این کار موجب ناراحتی آنان می‌شود. خداوند در قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ

درگوشی صحبت کردن، از کارهای شیطان است.

سوره‌ی مجادله، آیه‌ی ۱۰

۳- دوری از مسخره کردن

برخی افراد برای شادی و تفریح، دوستان خود را مسخره می‌کنند و آن‌ها را با نام‌ها و لقب‌های زشت صدا می‌زنند. آن‌ها می‌خندند، اما دوستانشان دل شکسته و غمگین می‌شود.

۴- احترام به بزرگ‌ترها

یکی از کارهای پسندیده، احترام گذاشتن به بزرگ‌ترها است. به ویژه کسانی که سنی از آن‌ها گذشته و به دوران پیری رسیده‌اند. پیامبر در این باره می‌فرماید:

احترام به سالمندان، احترام گذاشتن به خداوند است.

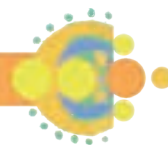
چه خوب است سعی کنیم تا جلوتر از بزرگ‌ترها حرکت نکنیم، هنگام نشستن به آن‌ها پشت نکنیم، پای خود را پیش آن‌ها دراز نکنیم و از هر کاری که بی‌احترامی به آن‌هاست، خودداری کنیم.

فکر کن و بگو

- ۱- نمونه‌هایی از احترام به افراد سالمند در خانواده و جامعه را بیان کنید.
- ۲- چه نمونه‌های دیگری از آداب معاشرت، که نزد خانواده و فامیل باید رعایت شود، می‌شناسید؟

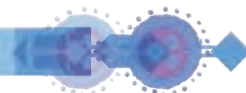
- ۱- رعایت آداب معاشرت، چه فایده‌هایی در زندگی ما دارد؟
- ۲- متن زیر را به دقت بخوانید.

صدای زنگ تفریح بلند شد. بچه‌ها با همهمه به سمت در کلاس رفتند. خانم معلم که هجوم بچه‌ها به سمت در را دید، منتظر ایستاد تا همه‌ی بچه‌ها خارج شوند. وارد حیاط که شدم، نگاهم به مریم و معصومه افتاد که گوشه‌ی حیاط نشسته بودند. صدای خنده‌شان از دور به گوش می‌رسید. نزدیک رفتم و سلام کردم. آن قدر گرم صحبت بودند که متوجه من نشدند. دربارهی یکی از بچه‌های کلاس صحبت می‌کردند و به رفتار و حرکات او می‌خندیدند.

این بار با صدای بلند گفتم: سلام بچه‌ها! تازه متوجه حضور من شدند. مریم تا نگاهش به من افتاد، گفت: چه خوب شد آمدی، می‌خواستم... هنوز حرفش تمام نشده بود که معصومه گفت: راستی عاطفه، من امروز در کلاس با بغل دستی‌ام صحبت می‌کردم و درس را خوب یاد نگرفتم. می‌توانی به من کمک کنی؟ در این هنگام مریم سرش را نزدیک گوش معصومه برد و چیزی به او گفت: خیلی دوست داشتم بدانم چه می‌گویند. شاید داشتند دربارهی من حرف می‌زدند. شاید هم... در این فکرها بودم که ناگهان زنگ مدرسه به صدا درآمد.

اکنون دربارهی این سؤالات گفت و گو کنید.

- الف - چه رفتارهای ناپسندی در این داستان می‌بینید؟
- ب - اگر ببینید دوستانتان کسی را مسخره می‌کنند، چه می‌کنید؟
- ج - نتیجه‌ی صحبت کردن در کلاس درس چیست؟ و چه مشکلاتی را به دنبال دارد؟

با کمک خانواده، به ترجمه‌ی آیة ۱۱ سوره‌ی حُجرات مراجعه کنید. چرا خدا ما را از مسخره کردن دیگران نهی کرده است؟

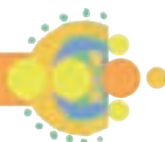

چوپان، دست و پای گوسفندی را که فرار کرده بود، گرفت و بر دوش خود انداخت و به سمت گله حرکت کرد. هنوز به گله نرسیده بود که چهره‌ی مهربان مردی که در حال عبور از صحرا بود، توجه او را به سوی خود جلب کرد. نزدیک‌تر رفت. پیامبر خدا بود. گوسفند را به آرامی از دوش خود پایین آورد و به پیامبر گفت: دیدی که به چه آسانی این گوسفند را گرفتم و آوردم. زور من بسیار است و تاکنون کسی نتوانسته است در کشتی پشت مرا بر خاک زند. آیا حاضری با من کشتی‌گیری؟ اگر پشت مرا بر زمین بزنی، این گوسفند را به شما هدیه می‌کنم. پیامبر با لبخندی قبول کرد. هنوز چند دقیقه‌ای از شروع کشتی‌نگذشته بود که چوپان خود را نقش بر زمین دید. باورش نمی‌شد. از پیامبر خواست که یک بار دیگر با او کشتی بگیرد. مطمئن بود که این بار حتماً پیامبر را شکست می‌دهد. اما این بار زودتر از قبل پشتش به خاک رسید. گیج و مبهوت مانده بود. به قول خود عمل کرد و گوسفند را به پیامبر هدیه داد. پیامبر از او تشکر کرد و گوسفند را بازگرداند.

پیشوایان دین ما، به سلامتی و تندرستی خود توجه داشتند و به تیراندازی، شنا، اسب سواری و حتی کشتی که از ورزش‌های رایج آن زمان بود، سفارش می‌کردند. آنان گاهی در مسابقات اسب سواری و تیراندازی شرکت می‌کردند و به برندگان این مسابقات جایزه می‌دادند.

گفت‌وگو کنید

شما برای حفظ سلامتی خود چه کارهایی را انجام می‌دهید؟

برای حفظ سلامتی باید در کنار ورزش، تغذیه و خواب مناسب هم داشته باشیم. یعنی صبحانه، ناهار و شام را کامل و به موقع بخوریم و به هنگام شب نیز زود بخوابیم تا صبح را با نشاط و شادابی شروع کنیم. بی‌توجهی به هر یک از این کارها باعث می‌شود بدن ما ضعیف و ناتوان شده و توان مقاومت در برابر بیماری‌های مختلف را از دست بدهد. در دین ما، ضعف و ناتوانی و سستی و تنبلی نکوهش شده و به مسلمانان توصیه شده است تا بر توانمندی خود بیفزایند. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید:

مؤمن قوی و نیرومند، بهتر از مؤمن ضعیف و ناتوان است.

روشن است کسی که ورزش و تفریح را در برنامه‌ی خود قرار می‌دهد، در انجام فعالیت‌های درسی و دینی خود موفق‌تر است.

شکرانه‌ی سلامتی

بدن، نعمتی است که خداوند به ما داده و حفظ سلامت آن، وظیفه‌ی ماست. زیرا هر کس از نعمتی برخوردار است، در برابر آن نعمت وظایفی هم دارد. فکر می‌کنید چگونه می‌توانیم وظیفه‌ی خود را انجام دهیم و شکرانه‌ی سلامتی را به جا آوریم؟ یکی از آن کارها این است که به افراد ضعیف و ناتوان جامعه کمک کنیم. سعدی در این باره می‌گوید:

بگرفتن دست ناتوان است

شکرانه‌ی بازوی توانا

چه نیکوست که توانایی جسمی خود را در مسیر درست استفاده کنیم و مانند حضرت علی (علیه السلام) از خدا این گونه بخواهیم:

قَوِّ عَلَيَّ خِدْمَتِكَ جَوَارِحِي

خدایا! به اعضای بدنم، برای خدمت در راه خودت توانایی بده.

فکر کن و بگو

به نظر شما ورزش کردن به جز حفظ سلامتی و تندرستی چه فایده‌هایی برای ما دارد؟

کامل کنید

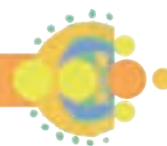

پاسخ این سؤالات را بنویسید؛ سپس حرف اول پاسخ‌ها را در کنار هم قرار دهید و با کلمه‌ای که به دست می‌آورید، حدیث را کامل کنید.

- ۱- یکی از واجبات نماز که بعد از رکوع می‌آید. ....
- ۲- نام گلی که یاد آور شهیدان است. ....
- ۳- قبل از نماز گفته می‌شود و اعلام کننده‌ی وقت نماز است. ....
- ۴- نام کسی که همه‌ی مسلمانان منتظر آمدنش هستند. ....
- ۵- این بیت را کامل می‌کند: شکرانه‌ی بازوی ..... بگرفتن دست ناتوان است.
- ۶- یکی از فرزندان حضرت یعقوب (علیه السلام) که مورد حسادت برادرانش قرار گرفت.

رسول اکرم (صلی الله علیه و آله): «دو نعمت است که ارزش آن‌ها در نزد مردم ناشناخته است: ..... و امنیت.»

گفت و گو کنید

برای شکرانه‌ی سلامتی چه راه‌های دیگری می‌شناسید؟

- ۱- وقتی دوست شما بیمار می‌شود،.....
- ۲- هنگام غذا خوردن،.....
- ۳-.....
- ۴-.....

درس یازدهم پاداش بزرگ

ایام عید است. حمید و مریم به همراه پدر و مادر به منزل پدر بزرگ آمده‌اند. بعد از احوال‌پرسی، بزرگ‌ترها به صحبت و گفت‌وگو پرداختند و بچه‌ها مشغول بازی شدند.

زنگ خانه به صدا در آمد. عمو احمد و خانواده‌اش بودند. مادر حمید چادرش را سر کرد و به استقبال مهمانان رفت.

کم کم منزل پدر بزرگ شلوغ شد. صدای خنده و شادی خانه را پر کرده بود. سفره را که پهن کردند، همگی دور سفره نشستند. غذای مادر بزرگ خوشمزه بود و همه از آن تعریف می‌کردند. بعد از نهار، پدر بزرگ به همه عیدی داد و سپس گفت: هر کدام از بچه‌ها که کار خوبی انجام داده‌اند، به من بگویند تا به آن‌ها جایزه هم بدهم.

عمو احمد گفت: علی همیشه راست می‌گوید، حتی اگر به ضررش باشد. پدر مریم گفت: از وقتی که مریم به سن تکلیف رسیده است، مراقبت می‌کند تا نامحرم موهایش را نبیند.

حمید بلافاصله گفت: مگر مادر بزرگ نامحرم ندارد که موهایش پیداست؟

از سؤال او همه خندیدند، ولی پدر بزرگ گفت: سؤال خوبی کردی. خوب گوش کن تا برای تو توضیح دهم.

خدای مهربان برای ما در این دنیا احکام و قوانینی قرار داده است که رعایتش به نفع ماست. یکی از آن‌ها احکام محرم و نامحرم است که همه پس از رسیدن به سن تکلیف و بلوغ باید آن را مراعات کنند. مردان نباید به زنان نامحرم نگاه کنند و زنان هم نباید بدون حجاب در برابر مردان نامحرم ظاهر شوند.

حمید پرسید: چه کسانی به ما محرم و چه کسانی نامحرم هستند؟

پدر بزرگ گفت: اعضای یک خانواده همه به هم محرم هستند: پدر، مادر، خواهر، برادر، هم‌چنین پدر بزرگ و مادر بزرگ. بچه‌های برادر و خواهر هم به شما محرم هستند، اما همسر برادر و همسر خواهر نامحرم‌اند.

از افراد فامیل هم عمو، عمه، دایی و خاله به شما محرم هستند، اما همسر و فرزندان آن‌ها به شما نامحرم‌اند.

البته افراد دیگری هم به شما محرم یا نامحرم‌اند، که وقتی بزرگ‌تر شدید، برای شما می‌گویم. سپس پدر بزرگ رو به مریم کرد و گفت: حجاب، همانند نماز یکی از واجبات دین است و رعایت آن انسان را به بهشت می‌رساند.

شما دختر خانم‌ها باید موی سر و تمام بدن خود را از نامحرم بپوشانید، اما پوشاندن صورت و دست‌ها تا مچ واجب نیست.

هم‌چنین پوشیدن هر گونه لباسی که توجه نامحرم را جلب کند، حرام است؛ چه برای مردان و چه برای زنان.

هم‌چنین، خدا از مردان و زنان باایمان خواسته است تا در برخورد با نامحرم نگاه خود را کنترل کنند و به گناه آلوده نشوند.

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ... وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ

سوره ی نور، آیات ۳۰ و ۳۱

ای پیامبر به مردان مؤمن بگو: چشمان خود را (در برابر نامحرمان) حفظ کنند... و به زنان مؤمن نیز بگو: چشمان خود را (در برابر نامحرمان) حفظ کنند.

بعد از این گفت‌وگوها، پدر بزرگ به بچه‌ها جایزه داد و گفت: اگر مواظب باشید و این کارهای خوب را ادامه دهید، پاداش بزرگ خداوند هم نصیب شما می‌شود.

کامل کنید

در جدول زیر چه کسانی نسبت به مریم و حمید محرم و چه کسانی نامحرم‌اند؟ در خانه‌های خالی بنویسید.
نسبت به مریم:

دایی	پسر عمو	شوهر خواهر	عمو	پسر خاله	پسر برادر	شوهر عمه

نسبت به حمید:

دختر عمه	خاله	دختر دایی	دختر خواهر	زن عمو	دختر برادر	زن برادر

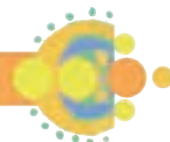
فکر کن و بگو

سعیده تازه به سنّ تکلیف رسیده است. با جدا کردن موارد صحیح از غلط به او کمک کنید تا احکام خود را به درستی یاد بگیرد:

- او بدون جوراب به خانه‌ی شوهر عّمّه‌ی خود می‌رود.
- عمویش به خانه‌ی آن‌ها آمده است و او بدون روسری از او پذیرایی می‌کند.
- در حضور نامحرم وضو می‌گیرد.
- در مجلس مهمانی، با دایی و پسردایی خود دست می‌دهد.

گفت‌وگو کنید

رعایت احکام محرم و نامحرم و استفاده از پوشش مناسب، چه فایده‌هایی دارد؟

درس دوازدهم احکام سفر

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ

(ای پیامبر به مردم) بگو: در زمین سفر کنید.

سوره ی انعام، آیه ی ۱۱

آیا تاکنون به سفر رفته‌اید؟

سفر برای دیدن فامیل و آشنایان، برای زیارت و یا برای تفریح و گردش؟

به نظر شما این سفرها چه فایده‌هایی برای ما دارد؟

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید:

سفر کنید، تا سالم بمانید

***

در سال‌های قبل با احکام نماز و روزه آشنا شدیم. خدای مهربان هنگامی که ما به سفر می‌رویم،